

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 10, No. 1, 2021

MARADYK, N.: The visa dialogue and visa liberalization between Ukraine and the EU – influence on the migration from Ukraine to Slovakia. *Annales Scientia Politica*, Vol. 10, No. 1 (2021), pp. 29 – 40.

NATALIYA MARADYK

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: nataliya.maradyk@unipo.sk

Abstract:

The visa dialogue and visa liberalization between Ukraine and the European Union are the result of European policies promoting partnership and neighborhood cooperation. It is also a consequence of political changes in Ukraine, especially after 2014. Pro-European and pro-Atlantic governments in Ukraine have had and are interested in implementing reforms, adapting legislation, regulations and standards to European Community law and deepening economic and political cooperation. The result of these processes are benefits not only for cooperating entities, but also for ordinary citizens. We see the results of these policies in Slovak Republic in the presentation of data on migrants from Ukraine and the migration of Ukrainians to Slovakia.

Keywords:

European Union, migration, Slovakia, Ukraine, visa dialogue, visa liberalization.

VÍZOVÝ DIALÓG A LIBERALIZÁCIA VÍZOVÉHO REŽIMU MEDZI UKRAJINOU A EÚ – VPLYV NA MIGRÁCIU Z UKRAJINY NA SLOVENSKO

NATALIYA MARADYK

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: nataliya.maradyk@unipo.sk

Abstract:

The visa dialogue and visa liberalization between Ukraine and the European Union are the result of European policies promoting partnership and neighborhood cooperation. It is also a consequence of political changes in Ukraine, especially after 2014. Pro-European and pro-Atlantic governments in Ukraine have had and are interested in implementing reforms, adapting legislation, regulations and standards to European Community law and deepening economic and political cooperation. The result of these processes are benefits not only for cooperating entities, but also for ordinary citizens. We see the results of these policies in Slovak Republic in the presentation of data on migrants from Ukraine and the migration of Ukrainians to Slovakia.

Keywords:

European Union, migration, Slovakia, Ukraine, visa dialogue, visa liberalization.

Úvod

Liberalizácia vízového režimu medzi krajinami je kľúčovým trendom globálnych a globalizačných procesov koncom 20. a začiatkom 21. storočia. Základom myšlienky liberalizácie

vízových režimov sú základné ľudské práva na slobodu pohybu tak v rámci krajiny, ako aj v zahraničí. „Otvorenosť“ alebo „uzavretosť“ hraníc pre ľudí je osobitným ukazovateľom hospodárskeho a sociálneho rozvoja spoločnosti vo všeobecnosti. Konečným cieľom liberalizácie vízového režimu je bezvízové cestovanie ľudí. Bezvízový režim pre vstup do väčšiny krajín sveta majú podľa Henley & Partner Passport Index Global Ranking 2020 občania Japonska (do 191 krajín), Singapuru (do 190 krajín), Južnej Kórey a Nemecka (do 189 krajín), Talianska a Fínska (do 188 krajín), Španielska a Luxemburska a Dánska (do 187 krajín), Švédska (do 186 krajín). Ukrajina sa v tomto rebríčku nachádza na 41. priečke a jej občania môžu cestovať bez víz do 129 krajín sveta. Na druhej strane, napríklad občania Afganistanu môžu cestovať bez víz iba do 26 krajín sveta. Ako vidíme, vízové režimy medzi krajinami sveta sú v súčasnosti väčšinou asymetrické. Živým príkladom tejto asymetrie boli aj vízové vzťahy medzi Ukrajinou a krajinami sveta a najmä krajinami EÚ.

Cieľom tejto prehľadovej štúdie je syntetizovať informácie o vízovom dialógu medzi EÚ a Ukrajinou v kontexte vízovej politiky EÚ, ako aj popis fungovania vízového režimu medzi EÚ a Ukrajinou v jednotlivých fázach liberali-

zácie tohto vízového režimu, a to až po súčasný stav, keď medzi EÚ a Ukrajinou platí bezvízový styk (čo sa pozitívne dotklo predovšetkým občanov Ukrajiny). Na príklade Slovenska v článku uvádzame ako sa vyvíjala migrácia Ukrajincov na Slovensko v poslednom období a prezentujeme s tým súvisiace ukazovatele, ktoré sledujú slovenské orgány/inštitúcie alebo EÚ.

Vízový dialóg s Ukrajinou v kontexte vízovej politiky EÚ a liberalizácia vízového režimu medzi EÚ a Ukrajinou

Ako sa domnieva Marples (2017) pôvod vízovej politiky EÚ pochádza zo schengenského právneho rámca. V súlade so Zmluvou o fungovaní Európskej únie sa spoločné právomoci EÚ a členských štátov týkajú spolupráce v oblasti slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. Schengenské *acquis* je súčasťou právnych ustanovení EÚ. Za formálny začiatok vývoja schengenského *acquis* možno považovať okamih uzavretia Schengenskej zmluvy podpísanej v Schengene v Luxemburgu 14. júna 1985, ktorej cieľom bolo vytvorenie priestoru voľného pohybu osôb a tovaru v rámci predpokladu zvýšenia bezpečnosti, posilnením policajnej a súdnej spolupráce a harmonizáciou potrebných právnych predpisov vrátane hraničných kontrol a vízovej politiky.

Európska komisia má právo iniciatívy v oblasti kontroly vonkajších hraníc a vízovej politiky pre krátkodobé pobyty. To znamená, že Európska komisia by mala predložiť návrhy na politiku a Rada a Európsky parlament by mali hlasovať za prijatie týchto návrhov. Za ich vykonávanie sú zodpovedné členské štáty EÚ (Sushko – Krzyzhevskyy, 2017). S iniciatívou na zmenu politiky a schengenského *acquis* môžu prísť aj členské krajiny EÚ, ktoré sú súčasťou schengenského priestoru, ak ich schváli Rada EÚ. Európska komisia je potom povinná predložiť podobu zmeneného *acquis* a začať legislatívny proces.

Pred nadobudnutím platnosti Schengenského dohovoru v roku 1999 mala EÚ výlučnú právomoc vydávať schengenské krátkodobé víza do 90 dní. Zatiaľ čo otázka dlhodobých víz je záležitosťou krajín Európskej únie. Lisabonská zmluva nestanovuje osobitné ustanovenia týkajúce sa politických nástrojov, ktoré sa budú rozvíjať vo vízovej politike EÚ vo vzťahu k tre-

tím krajinám. V článku 77 ods. 2 písm. a) Zmluvy o fungovaní Európskej únie sa uvádza, že „všeobecná politika v oblasti víz a iných povolení na krátkodobý pobyt je v medziach riadneho legislatívneho postupu, bez odkazu na iné podrobné vysvetlenia“ (Úradný vestník Európskej únie, 2007a). Vízová prax krajín EÚ, ktorá mala výrazné rozdiely v implementácii, si však vyžadovala ďalšiu reguláciu a zjednotenie.

V reakcii na túto potrebu Európska únia vypracovala nový vízový kódex, ktorý nadobudol účinnosť v apríli 2010 ako nariadenie EÚ č. 810/2009, ktorým sa ustanovuje kódex Spoločenstva o vízových otázkach. Tento dokument platí pre 25 krajín schengenského priestoru, z ktorých tri (Nórsko, Island a Švajčiarsko) nie sú členmi Európskej únie. V rámci tohto dokumentu sa uskutočnilo zjednotenie mnohých noriem a pravidiel vízovej politiky. To znamená, že všetky činnosti konzulárnych úradov krajín schengenského priestoru musia byť synchronizované a vízová povinnosť je rovnaká. Taktiež sa rozhodlo, že právomocou členských štátov bude rozhodovanie o pridelení dlhodobých národných víz – Visa Codex, ktorý Európsky parlament prijal 9. marca 2010. Cieľom bolo prekonať problémy, s ktorými sa stretli občania tretích krajín, ktorí sa zdržiavali v niektorom členskom štáte na základe dlhodobých víz. Toto nariadenie rozšírilo zásadu rovnocennosti medzi povoleniami na pobyt a krátkodobými vízami vydávanými členskými štátmi, ktoré v plnej miere implementujú schengenské *acquis*, a to aj v oblasti dlhodobých víz. V dôsledku toho majú dlhodobé víza rovnaké účinky ako povolenie na pobyt, ak zahŕňajú voľný pohyb ich držiteľov v rámci schengenského priestoru (Úradný vestník Európskej únie, 2009).

Od roku 2009 sa otázka liberalizácie vízového režimu stala prioritou a ďalším programom aj pre Východné partnerstvo. Jedným z prvkov Východného partnerstva bolo od začiatku podporovať rýchlejší pokrok smerom k zrušeniu vízových prekážok pri rešpektovaní príslušných bezpečnostných noriem. Iniciátori navrhli prispôsobiť skúsenosti krajín západného Balkánu krajinám Východného partnerstva (Mazur, 2012). Ako vyplýva zo spoločného vyhlásenia zo samitu Východného partnerstva zo 7. mája 2009 v Prahe: „Podpora mobility občanov a liberalizácia vízového režimu v bezpeč-

nom prostredí sú dôležitým aspektom Východného partnerstva. Podporuje tak mobilitu občanov partnerských krajín prostredníctvom uľahčenia vízového režimu a readmisie dohôd.“ EÚ týmto v súlade so svojím globálnym prístupom k migrácii postupne smerovala k úplnej liberalizácii vízového režimu ako dlhodobému cieľu pre jednotlivé partnerské krajiny, v prípade splnených podmienok riadenej a bezpečnej mobility (Rada Európskej únie, 2009).

V tejto súvislosti Štokholmský program¹ uvádza, že vízová politika by mala byť súčasťou širšej vízie, ktorá zohľadňuje príslušné vnútorné a vonkajšie politické otázky. Liberalizácia vízového režimu patrí do právomoci tematickej platformy č. 1 „Demokracia, dobrá správa vecí verejných a stabilita“, ktorú koordinujú ministerstvá spravodlivosti z partnerských krajín. „Know-how“ Východného partnerstva sa tiež stalo „hlavnou iniciatívou“ - integrovaným riadením hraníc – kľúčovým prvkom na ceste k liberalizácii vízového režimu zo strany EÚ. Tri krajiny Východného partnerstva a ich zástupcovia občianskej spoločnosti – Moldavsko, Ukrajina a Gruzínsko – prejavili najaktívnejší záujem o tento nástroj a zaviedli zavedenie „bezvízového dialógu“ s EÚ (Sushko – Krzyzhevskiy, 2017).

Podpísaním schengenských dohôd (1985) sa signatárske európske krajiny zaviazali garantovať zoznam „bezvízových“ krajín. Vlády boli vedené hlavne úvahami o bezpečnosti a prítomnosti špecifických historických väzieb. Zavedenie schengenských pravidiel výrazne obmedzuje možnosť nezávislého riadenia vízovej politiky na národnej úrovni. Bolo preto potrebné zosúladiť zoznam krajín bez vízovej povinnosti a z dôvodu zrušenia vnútorných hraníc schengenského priestoru automaticky otvoriť prístup cudzincom, aby mohli voľne cestovať po celom schengenskom priestore a pokračovať vnútorné hranice na akékoľvek miesto bez meškania a kontroly (Eu.prostir.ua, 2019).

Existuje tu aj otázka stanovenia spoločných kritérií na zaradenie alebo nezaradenie krajiny do bezvízového režimu v budúcnosti. Prvý spoločný zoznam, ktorý zdieľali s tretími krajinami v oblasti víz a bezvízového styku, sa ob-

javil v roku 1993, predtým než došlo k praktickému uplatňovaniu schengenského systému a odstráneniu kontrol na vnútorných hraniciach. Schengenský systém, ktorý je od roku 1999 neoddeliteľnou súčasťou Európskej únie (Amsterdamská zmluva), sa vzťahuje na postupy a podmienky pre udeľovanie víz, pravidlá ich registrácie, konzulárnu spoluprácu, výmenu informácií a ďalšie. Jedným z prvých a zásadných opatrení v rámci Schengenského systému je vznik dvoch zoznamov: krajiny, ktorých občania nepotrebujú víza pre vstup do EÚ a krajiny, ktorých občania potrebujú víza pre vstup do EÚ. Ukrajina sa ocitla na takzvanej „čiernej listine“, spolu s ďalšími 131 krajinami a 3 teritóriami (Houtum, 2010).

Dostať sa von z tohto zoznamu, na to Ukrajina použila praktické nástroje o zjednodušení vydávania víz a uvoľnenie vízového režimu. Zjednodušenie udeľovania víz, to bola prvá etapa, navrhnutá EÚ v súvislosti s vízovým dialógom ako dosiahnuť dohodu o uľahčení udeľovania víz, readmisných dohôd a dvojstranných dohôd o malom pohraničnom styku. Avšak, východiskovým bodom vízového dialógu pre Ukrajinu sa stal rok 2005, kedy ukrajinská vláda jednostranne zrušila vízovú povinnosť pre občanov EÚ, čo bol krok otvorenosti a pripravenosti na uľahčenie vízového režimu s EÚ (Eu.prostir.ua, 2019).

Predtým, v krajinách s totalitným alebo autoritárskym režimom bola vízová politika založená predovšetkým na symetrickom prístupe, kedy sa vízová povinnosť aplikovala na recipročnej báze - bez ohľadu na skutočné migračné hrozby². Súčasne sa v iných častiach sveta, v demokratických krajinách už dlho praktizuje odlišná filozofia vízovej politiky - vízum musia mať iba občania tých krajín, ktoré sú na oveľa nižšom stupni sociálno-ekonomického rozvoja,

¹ Štokholmský program predstavoval plán fungovania EÚ v oblasti spravodlivosti, slobody a bezpečnosti na obdobie rokov 2010 – 2014 (poznámka autorky).

² Napríklad išlo o konanie tretej vlády Vladimíra Mečiara (1994 – 1998) na Slovensku, ktoré malo problém s dodržiavaním niektorých demokratických atribútov a politológovia tento režim označovali za neliberálnu (respektíve iliberálnu) demokraciu (poznámka autorky). Podľa TASR (2017) 8. októbra 1998 Spojené kráľovstvo zaviedlo vízovú povinnosť v dôsledku početných žiadostí slovenských Rómov o azyl v tejto krajine. Mečiarova odchádzajúca vláda zaviedla pre občanov Spojeného kráľovstva recipročnú vízovú povinnosť. Nová prodemokratická vláda sa rozhodla zrušiť vízovú povinnosť pre občanov Spojeného kráľovstva zavedenú kabinetom Vladimíra Mečiara (Trend.sk, 1998).

s nedostatočnou ochranou hraníc a problematickou migráciu či bezpečnostnými hrozbami. Na rozdiel od symetrického režimu sa vo svete šíri asymetrický vízový režim, kedy krajina jednostranne zruší víza pre občanov „bohatých a bezpečných“ krajín, zatiaľ čo ich vlastní občania stále potrebujú víza pre návštevy týchto krajín. Ukrajina zvolila takýto asymetrický prístup vo vzťahoch s EÚ (Mazur, 2012).

Ďalším krokom konvergencie medzi Ukrajinou a EÚ, pokiaľ ide o uľahčenie bezvízového styku, bola nová rámcová dohoda, o ktorej začali rokovať v roku 2007, keď sa rozhodlo, že Ukrajina splní svoje záväzky. Úspešná implementácia hodnoteného Akčného plánu VLAP – Visa Liberalisation Action Plan viedla k zavedeniu vízového dialógu o uľahčení bezvízového styku medzi EÚ a Ukrajinou. Stalo sa tak po praktickom prejavení tejto politiky, po podpísaní dohody o zjednodušení vízového režimu s EÚ v roku 2008, ktorá poskytla priaznivé podmienky pre určité kategórie občanov na získanie schengenských víz. Medzi najprogressívnejšie štandardy tejto dohody patria tie, ktoré zabezpečili skrátenie zoznamu dokumentov pre privilegované skupiny občanov majú, ktoré odvtedy majú nárok na viac „vstupov“, zrušenie vízových poplatkov a jasnú definíciu pojmu žiadosti o víza (Sushko – Sushko, 2007).

V priebehu samitu Ukrajina – EÚ v decembri 2009 bol zaznamenaný pokrok vo vízovom dialógu a bol schválený prechod na štruktúrovaný dialóg o vízovom režime, ktorý sa zameriaval na niekoľko priorít činnosti a odporúčania pre Ukrajinu. V priebehu šiestich mesiacov (do júna 2010) pri ďalšom stretnutí Ukrajina – EÚ pre spravodlivosť, slobodu a bezpečnosť strany schválili prechod k plnohodnotnej prevádzkovej fáze vízového dialógu na základe akčného plánu, ktorý stanovuje všetky technické podmienky, ktoré musia byť splnené v Ukrajine predtým, než bude možný režim bezvízového styku. Výsledky tejto fázy dialógu o vízach potvrdili, že bezvízová povinnosť pre občanov Ukrajiny je možné realizovať, keď budú splnené príslušné podmienky. Uvoľnenie vízového režimu bolo závislé najmä na: výraznom zlepšení bezpečnosti dokumentov, a to vrátane biometrických údajov; budovanie kapacít v oblasti hraníc a migračnej a azylovej politiky; riadenie migrácie, najmä rozvoj opatrení na boj proti nelegálnej migrácii a readmisii; reformy a spolupráca v oblasti verejného poriad-

ku a bezpečnosti; vyriešenie problémov v zahraničných vzťahoch, najmä čo sa týka ľudských práv a slobôd (Komar, 2017).

Okrem toho, zohľadnili sa aj výsledky readmisnej dohody medzi EÚ a Ukrajinou, ktorá bola parafovaná v októbri 2006. Ukrajina sa vtedy priblížila k vytvoreniu „readmisného priestoru“, ktorý predpokladá vzájomnú zodpovednosť štátov v regióne za návrat nelegálnych migrantov z tretích krajín do vlasti. Medzi kritériá bezvízového styku s ukrajinskými občanmi patrilo aj zdieľanie štatistických údajov o migračnom potenciáli, konkrétne počet odmietnutí udeliť schengenské víza, ako aj odopretie prekročenia vonkajších hraníc EÚ ukrajinským občanom. Európska komisia okrem toho zohľadnila aj počet ukrajinských občanov zadržaných z dôvodu nelegálneho pobytu v EÚ (Úradný vestník Európskej únie, 2007b).

Situácia pri vydávaní schengenských víz od roku 2008 odzrkadľovala dôsledky posledného rozšírenia EÚ, keď krajiny EÚ, najmä Poľsko, Slovensko, Česká republika a Maďarsko, komplikovali vízové požiadavky na získanie víz. Počas prvých štyroch mesiacov tohto roka sa počet ciest ukrajinských občanov do krajín Európskej únie v porovnaní s rovnakým obdobím minulého roka znížil o 2,6-násobok. Takéto štatistiky boli pre Ukrajinu bezprecedentné: takéto zníženie sa nikdy nevyskytlo v minulosti, dokonca ani v období rokov 2000 - 2004, keď stredoeurópske krajiny v rámci príprav na vstup do EÚ zaviedli národné víza pre občanov Ukrajiny zrušením bezvízového režimu, ktorý existoval predtým (Sushko – Krzyzhevskiy, 2017). Zásadnou zmenou, ktorá situáciu ovplyvnila, bol vstup Slovenska do schengenského priestoru. Slovensko tam vstúpilo v decembri 2007. Súčasne so Slovenskom vstúpili do Schengenského priestoru aj ďalšie krajiny EÚ (napríklad Česko, Maďarsko, Poľsko atď.).

S cieľom zmierniť nepriaznivé účinky mobility občanov a medziľudských kontaktov navrhla Európska komisia pre Ukrajinu ďalší dodatočný nástroj: dohodu o malom pohraničnom styku pre obyvateľov obcí nachádzajúcich sa v pásme 50 kilometrov. na oboch stranách hranice EÚ, v ktorom sa ustanovilo zjednodušené povolenie na prechod hraníc s viacnásobným vstupom a bez časového obmedzenia. Európsky parlament a Rada Európskej únie na-

riadením č. 1931 z roku 2006 schválila pravidlá malého pohraničného styku na vonkajších pozemných hraniciach členských štátov EÚ, čím sa zmenili a doplnili ustanovenia Schengenskej dohody (Úradný vestník Európskej únie, 2006).

Spoločný výbor odborníkov oficiálne zastupujúcich Kyjev a Brusel sa stal hlavnou platformou na hodnotenie účinnosti dohody o zjednodušení vízového režimu. Na prvom stretnutí sa strany v zásade dohodli na rokovaní poriadku výboru, ktorý vo všeobecnosti musel pravidelne udržiavať úprimný a konštruktívny dialóg s cieľom vyriešiť problémy, ktoré vzniknú pri vykonávaní dohody v súlade s včas. Typickou črtou ukrajinskej časti výboru bolo zapojenie nielen zástupcov oficiálnych ukrajinských orgánov, ale aj zástupcov mimovládneho sektoru a profilových organizácií, ktorí boli schopní poskytnúť nezávislé odborné znalosti o dohode. 7. novembra 2005 sa začali rozhovory medzi Ukrajinou a EÚ o uľahčení postupu vydávania krátkodobých víz po prebiehajúcich rokovaní o readmisnej dohode. Uskutočnili sa štyri ďalšie kolá rokovaní – 25. januára 2006, 27. februára 2006, 20. júla 2006 a 10. októbra 2006 – striedavo v Kyjeve a Bruseli súčasne s rokovaniami o readmisnej dohode medzi Európskou úniou a Ukrajinou. Ďalej sa v niektorých prípadoch uskutočnili neformálne rokovania počas vyššie uvedených neformálnych stretnutí odborníkov. Na poslednom oficiálnom kole rokovaní 10. októbra 2006 predložila Európska komisia Ukrajine komplexný návrh oboch dohôd a 25. októbra ukrajinský veľvyslanec pri EÚ informoval Európsku komisiu, že Ukrajina je pripravená oba návrhy prijať (Eu.prostir.ua, 2019). Konečné znenie dohôd o zjednodušení vízového režimu a readmisii bolo parafované 27. októbra 2006 pri príležitosti samitu EÚ – Ukrajina v Helsinkách (Európska komisia, 2007).

Prvé dva roky sa však podľa monitorovania, uskutočneného úsilím nezávislých expertov, zástupcov výboru, neuskutočnili žiadne významné zmeny (Europe Without Barriers, 2012). Najproblematickejším aspektom bolo nariadenie týkajúce sa zamietnutia udelenia schengenských víz a práva na odvolanie, za ktoré zodpovedali vnútroštátne právne predpisy každej schengenskej krajiny. V praxi to viedlo k veľkému rozdielu v prístupoch a vízových požiadavkách konzulárnych služieb členských štátov EÚ voči žiadateľom o vízum z Ukrajiny.

Na odstránenie zistených rozdielov spoločný výbor expertov vypracoval politické odporúčania na aktualizáciu dohody v roku 2013. Európsky parlament v uvedenom roku zmenil a doplnil vízovú dohodu s Ukrajinou, ktorá uľahčila vydávanie krátkodobých víz do EÚ miestnym novinárom, zástupcom občianskej spoločnosti, mimovládny organizáciám a mladým ľuďom. Dohodou sa zrušil vízový poplatok vo výške 70 EUR pre vyššie uvedené skupiny žiadateľov, objasnili sa ustanovenia týkajúce sa platnosti víz na viac vstupov a zaviedla sa vízová výnimka pre držiteľov ukrajinských biometrických pasov vydávaných vládny úradníkom. Celkovým cieľom bolo uľahčenie procesu získavania krátkodobých víz na návštevy do 90 dní v rámci 180-dňového obdobia. Podľa údajov Európskej komisie sa počet žiadateľov o vízum do EÚ z Ukrajiny medzi rokmi 2009 a 2011 zvýšil o 33,8 %. Veľkú časť z nich tvorili viacvstupové víza. Do dohody bola tiež pridaná platnosť viacnásobných a dlhodobých víz, o ktoré môžu požiadať žiadatelia s pozitívnou vízovou históriou (Európsky parlament, 2013).

Súčasťou informačnej kampane bolo aj objasnenie špecifik dohody. Konkrétne to, že dohoda nezavádza zavedením viacerých privilégií obmedzenia, ktoré v nej nie sú výslovne uvedené, ale existujú v rámci schengenského práva. Napríklad osoba, ktorej bolo v minulosti zamietnuté vízum alebo bola vyhostená alebo spáchala trestný čin v EÚ, sa nemôže dovoliavať všetkých privilegií, a to ani vtedy, ak patrí do osobitných kategórií vymedzených v dohode. Po ukončení niekoľkých etáp predbežnej analýzy a posúdenia následkov možnej budúcej liberalizácie vízového režimu s EÚ prijala Ukrajina v novembri 2010 Akčný plán liberalizácie vízového režimu – dokument obsahujúci vyčerpávajúci zoznam podmienok a kritérií, ktoré Ukrajina potvrdzuje, príslušné orgány EÚ, by mali vykonávať s cieľom dosiahnuť bezvízový režim pre ukrajinských občanov (Európska komisia, 2017).

Liberalizácia vízového režimu vo vzťahoch s EÚ znamená právo občanov tretích krajín na slobodný pobyt v EÚ. Toto právo je obmedzené na štátnych príslušníkov krajín, ktoré majú nové biometrické pasy, do 180 dní môžu vstúpiť do EÚ najviac na 90 dní. Okrem toho musia spĺňať pôvodné podmienky ustanovené v takzvanom „Kódexe schengenských hraníc“

(Úradný vestník Európskej únie, 2016), podľa ktorého môže byť udelenie víz odmietnuté, ak nie sú splnené podmienky. Počiatočné podmienky sú definované v článku 5.1 Kódexu schengenských hraníc. Vyžadujú: existenciu platných cestovných dokladov alebo iných dokladov týkajúcich sa práva prekročiť hranicu, doklad o dostatočných prostriedkoch na živobytie počas plánovaného pobytu a návrat do krajiny pôvodu.

Prijatý dokument „Kódex schengenských hraníc“ obsahoval dve fázy jeho implementácie tretími krajinami, ktoré chceli dosiahnuť pre svojich občanov bezvízový režim: legislatívnu fázu a praktickú implementáciu. V prvej fáze bolo potrebné dosiahnuť: prijatie príslušných zákonov, ako aj koncepčných rámcových dokumentov, harmonizáciu s predpismi EÚ potrebnými na úplnú implementáciu príslušných zákonov, vypracovanie a schválenie plánovacích dokumentov so zoznamom úloh, ktoré musia implementovať presne určení „implementátori“ vrátane časových rámcov na ich implementáciu, uzavretia a ratifikácie potrebných medzinárodných noriem, dohôd a dohovorov. V druhej fáze sa hodnotila kvalita implementácie predtým prijatých regulačných dokumentov (Úradný vestník Európskej únie, 2016).

Skúsenosti krajín západného Balkánu, ktoré dostali bezvízový styk v rokoch 2009 – 2010, naznačovali, že sa zmenili požiadavky na bezvízový styk a boli komplikované pre ostatné krajiny, ktoré žiadali o bezvízový styk v tzv. druhej vlne. Pred prijatím príslušného akčného plánu v Ukrajine sa krajiny riadili takzvanými cestovnými mapami, ktoré neobsahovali dvojfázový prístup a nevyžadovali dodatočnú dohodu zo strany EÚ na prechod z jednej fázy do druhej. Rýchlosť pohybu smerom k liberalizácii vízového režimu závisela od pokroku Ukrajiny pri plnení stanovených podmienok. Pokrok v implementácii každej úrovne kritérií dôkladne preštudovali zástupcovia expertných misí z členských štátov EÚ a až po ich pozitívnom posúdení bolo udelené právo na prechod do inej fázy. Konečné rozhodnutie o zavedení bezvízového styku vykonáva Európska komisia, Európsky parlament a Rada EÚ (Mazur, 2012).

Podľa indexu liberalizácie vízového režimu Východného partnerstva, ktorý vytvorili odborníci Nadácie Stefana Batoryho spolu so

Združením pre Európu bez víz, mala Ukrajina pomerne vysoké ukazovatele výkonnosti na splnenie kritérií EÚ. Úroveň súladu ukrajinského systému dokumentácie s európskymi normami v indexe bol 6,5 bodu z 10, reforma systému kontroly migrácie mala 7,3 bodu, zmena v oblasti verejnej bezpečnosti a poriadku mala 7,3 bodu a reforma vonkajších vzťahov a záruk za ľudské práva 7 bodov. Z krajín Východného partnerstva bol najvýraznejší pokrok zaznamenaný len v Moldavsku, ktoré následne od 28. apríla 2014 prijalo bezvízový režim (Sushko – Krzyzhevskiy, 2017).

Krajiny ako Azerbajdžan a Bielorusko boli ďaleko od liberalizácie vízového režimu. Výsledkom postupnej liberalizácie vízového režimu pre Ukrajincov bolo trvalé zvyšovanie počtu vydaných schengenských víz: v roku 2014 občania Ukrajiny dostali 1 284 908 víz, čo je o 16 % viac ako v roku 2013. Ukrajina sa umiestnila na druhom mieste na svete z hľadiska počtu schengenských víz po Rusku. Treba tiež poznamenať, že 38,56 % víz bolo viacnásobných a podiel zamietnutí víz bol zanedbateľný: 2,03 % v roku 2014 oproti 3,3 % v roku 2013 (Sushko – Krzyzhevskiy, 2017).

Napriek takýmto pozitívnym trendom sú hlavnými ťažkosťami, s ktorými sa ukrajinskí občania stretávajú pri získavaní víz, tieto: po prvé, členské štáty EÚ mali vlastnú vízovú politiku, ktorá vytvorila príležitosti na odmietnutie na základe neúplného súboru dokumentov, napríklad nedostatočne dokázané „zakorenenie v ukrajinskej spoločnosti“. Niekedy konzuláty odmietli akceptovať dokumenty pre hotely rezervované on-line, ako aj požadované dokumenty potvrdzujúce predplatenie hotela. Vo všeobecnosti sa priemerný počet dodatočných dokumentov predložených konzulátu ukrajinskými občanmi popri zahraničnom pase a dotazníku pohyboval od troch do ôsmich v závislosti od krajiny; po druhé, členské štáty EÚ umelo znížili počet víz na viacnásobný vstup: z 86 % na 100 % víz na viacnásobný vstup z Litvy, Slovinska, Portugalska a Belgicka vydaných na obdobie kratšie ako šesť mesiacov, pričom prevažná väčšina víz je na jeden mesiac. Vízový kódex EÚ zároveň vyžaduje vydanie viacnásobných víz na obdobie šiestich mesiacov až piatich rokov; po tretie, chýbajúca poznámka o hlavnej krajine pobytu počas dlhej cesty, ktorá zasa zahŕňa návštevy viacerých krajín, viedla tiež k odmietnutiu udeliť schen-

genské vízum. Ako ukazuje prax, ukrajinskí občania niekedy sami nedodržávajú základné pravidlá vízového kódexu EÚ, konkrétne, že neprekracujú hranicu krajiny, ktorá vízum vydala a ktorá porušuje pravidlá prvého vstupu. Okrem toho, občania Ukrajiny v čase prekročenia hraníc deklarovali iný účel cesty, ako je uvedené v schengenskom víze, čo je tiež vážne porušenie a jeden z najčastejších dôvodov pre odmietnutie vstupu na územie EÚ (Sushko – Krzyzhevskiy, 2017).

Bezvízový režim medzi EÚ a Ukrajinou

Napriek sporom o zavedenie bezvízového režimu, 11. júna 2017 príslušné rozhodnutie nadobudlo účinnosť, to znamená, že Ukrajina sa stala druhou krajinou zo šiestich krajín Východného partnerstva po Moldavsku, ktorá dostala bezvízový režim. Najmä predstavitelia občianskej spoločnosti (organizácie občianskej spoločnosti, experti, aktivisti), prezident Ukrajiny Petro Porošenko a niektoré krajiny EÚ (najmä ich odborníci, ktorí sa často spomínali v Poľsku, Litve a Nemecku) zohrali rozhodujúcu úlohu pri získavaní bezvízového režimu v Ukrajine s Európskou úniou. Samozrejmosťou sú aj politické zmeny po roku 2014 a takzvanom Euromajdane a podpis Asociačnej dohody EÚ s Ukrajinou. Väčšina expertov tvrdí, že zavedenie bezvízového režimu medzi Ukrajinou a EÚ môže viesť k pozitívnym aj negatívnym dôsledkom pre obe strany (Yevropa bez Baryeriv, 2016).

Ukrajinskí občania, ktorí sú držiteľmi biometrických pasov, môžu vstúpiť do EÚ maximálne na 90 dní v rámci 180-dňovej lehoty na dovolenku, na návštevu príbuzných, priateľov alebo služobných ciest, nie však na účely zamestnania v rámci Únie. Oslobodenie od vízovej povinnosti sa vzťahuje na pobyty v EÚ, s výnimkou Írska a Spojeného kráľovstva, ako aj na cesty na Island, do Lichtenštajnska, Nórska a Švajčiarska. Pred liberalizáciou vízového režimu pre Ukrajincov EÚ posilnila takzvaný mechanizmus núdzovej brzdy, ktorý umožňuje rýchlu reakciu na výnimočné situácie v podobe okamžitého znovuzavedenia vízovej povinnosti (Európsky parlament, 2017).

Kľúčovou výhodou zavedenia bezvízového režimu medzi Ukrajinou a EÚ je rastúci pocit príslušnosti občanom Ukrajiny k EÚ. Okrem toho sa zdôrazňujú dôležité výhody bezvízo-

vého styku, napríklad rozšírenie potenciálnej spolupráce vo vedeckej a vzdelávacej sfére a rastúci súcit s EÚ, a teda podpora verejnosti pre myšlienku členstva Ukrajiny v Európskej únii. Taktiež sa naznačila možnosť zvýšenia ekonomickej mobility ukrajinských občanov a rastu obchodných väzieb medzi ukrajinskými a európskymi obchodnými zástupcami v dôsledku zavedenia bezvízového režimu medzi Ukrajinou a EÚ. Hlavné riziká spojené so zavedením bezvízového režimu s EÚ sú v prvom rade späté so zvýšením nelegálnej pracovnej migrácie ukrajinských občanov do krajín EÚ, ako aj so znížením pozitívnej motivácie ukrajinských orgánov k realizácii ďalších reforiem. Je možné poukázať aj na hrozbu možného pozastavenia reforiem alebo návratu opatrení do pôvodného stavu. Ďalšími krokmi smerom k európskej integrácii Ukrajiny by mal byť boj proti korupcii v Ukrajine, úplné vykonávanie ustanovení Asociačnej dohody o pridružení medzi Ukrajinou a EÚ, ako aj dokončenie reformy súdnictva a boj proti korupcii v Ukrajine.

Výsledky nedávnych sociologických štúdií v Ukrajine ukazujú, že zavedenie bezvízového režimu bolo dôležité pre 57 % Ukrajincov: pre 80 % obyvateľov západnej Ukrajiny a pre 64 % obyvateľov centrálnych oblastí Ukrajiny. V danom období sa postupne zvyšoval aj počet Ukrajincov s biometrickými cestovnými pasmi: v apríli 2016 bolo vydaných 2,26 milióna pasov, z toho biometrických bolo 1,05 milióna (Yevropa bez Baryeriv, 2016). Takmer 20,3 milióna ľudí cestovalo rok od zavedenia bezvízového styku do krajín Európskej únie, z čoho takmer 4,8 milióna ľudí s biometrickými pasmi a viac ako 555 tisíc ukrajinských občanov malo prospech zo všetkých výhod bezvízového styku. Väčšina Ukrajincov si vybrala letecké trasy pre cestovanie, najmenej morské trasy. Poľsko je pre Ukrajinu zvláštne „okno do Európy“. Je to preto, že najväčší počet Ukrajincov sa dostáva do krajín EÚ práve cez Poľsko. Najmenší tok cestujúcich z Ukrajiny do krajín EÚ je cez slovenské hranice (Derzhavna prykordonna sluzhba Ukrainy, 2018).

Liberalizácia vízového režimu s Ukrajinou tak nepredstavuje hrozbu pre Európsku úniu. V poznámke pod čiarou na tejto stránke poznamenávame, že počet nelegálnych zamestnancov z tretích krajín na Slovensku sa zvyšuje, ale podľa rovnakého zdroja – Národného in-

špektorátu práce, bol v roku 2020 počet nelegálne pracujúcich Ukrajincov na Slovensku 367. Stále je to však zanedbateľné číslo a nepredstavuje výraznejší problém.³ Okrem toho režim bezvízového styku s tretími krajinami motivuje k zavádzaniu reforiem, núti k profesionálnejšiemu vládnutiu a Ukrajina sa stáva spoľahlivým partnerom únie.⁴ Bezvízový režim bude závisieť od úradov – od plnenia ich povinností v smere pokračovania vykonávania reforiem a od samotných občanov Ukrajiny – dodržiavania pravidiel bezvízového režimu.

Migrácia z Ukrajiny na Slovensko v kontexte liberalizácie a zrušenia vízového režimu s Ukrajinou

Spolu s južnou Európou, Ruskou Federáciou, krajinami Vyšehradskej skupiny (Poľská republika, Česká republika, Maďarsko a Slovenská republika) tvoria tieto regióny najobľúbenejší rozmer migrácie pre Ukrajincov. Záujem o pobyt v krajinách V4 má okrem ekonomických, sociálno-psychologických a demografických dôvodov, ako aj výhod, ktoré maďarské a poľské vlády poskytujú na základe etnickej príslušnosti, aj pôsobenie mechanizmu malého pohraničného styku a liberálne podmienky zamestnávania sezónnych pracovníkov.

V retrospektíve počet migrantov v strednej Európe klesal pod vplyvom globálnej hospodárskej krízy v rokoch 2008 – 2009: najmä počet oficiálne registrovaných Ukrajincov poklesol zo 102 285 ľudí (2008) na 68 950 (2011). Je to aj kvôli tomu, že niektorí migranti získali právo na trvalý pobyt alebo postavenie podnikateľa, a naopak, po skončení platnosti povolenia na zamestnanie ostali pracovať takpovediac „načierno“ (Lendel – Maradyk – Melehanych,

2017, s. 11). Stanovenie počtu Ukrajincov v krajinách V4 po Euromajdane sa vykonáva len na základe znaleckého posudku, aby sa predišlo nedostatku spoľahlivých štatistík. Podľa nich v roku 2014 v Poľsku malo povolenie na pobyt 240 tisíc Ukrajincov, v Česku – 112 tis., v Maďarsku – 18 tis., na Slovensku – 16 tis. ľudí. Ak bol teda celkový počet Ukrajincov v roku 2006 na územie EÚ asi 1,1 milióna ľudí, vo „Vyšehrade“ to činilo 386 tisíc migrantov (Lendel – Maradyk – Melehanych, 2017, s. 10).

Podľa údajov Eurostatu v roku 2020 občania Ukrajiny činili významný podiel cudzincov v krajinách V4. Najväčšia komunita obyvateľov Ukrajiny – 136,8 tis. a 25,6 % z celkového počtu cudzincov – vznikla v Českej republike, v Maďarsku 72,2 tis. a 12,2 % podiel cudzincov a na Slovensku – 11,8 tis. 6 % podiel cudzincov (Poľsko nemá tieto údaje) (Eurostat, 2020).

Slovenská republika nebola nikdy „najvyhľadávanejšou destináciou“ pre migrantov, ale tranzitným územím. Je to spôsobené obmedzeniami na trhu práce, nižšími mzdami ako je priemer EÚ. Od roku 2004 – v čase vstupu do EÚ – však ich počet vzrástol z 22 108 na 67 877 v roku 2012. Na konci roka 2011, kedy sa na Slovensko realizovalo sčítanie obyvateľstva, trvalo žilo na území Slovenska 71 348 cudzincov alebo 1,32 % z celkového počtu obyvateľov. Najpočetnejšia bola komunita Čechov, Maďarov, Poliakov, Rumunov. V 2016 roku však počet cudzincov s legálnym pobytom v krajine predstavoval 93 247 osôb, čo predstavuje 1,72 % z celkového počtu obyvateľov Slovenska, čo naznačuje pomalý, ale stabilný nárast podielu migrantov v štruktúre obyvateľstva krajiny. Ukrajinci tvoria šiestu najväčšiu skupinu migrantov, čo predstavuje v roku 2011 3915 ľudí alebo 5,49 % všetkých cudzincov. V roku 2015 bolo v krajine trvalo alebo dočasne oficiálne 10,1 tisíc Ukrajincov. Tento prudký nárast je spôsobený skutočnosťou, že iba v prvej polovici roka 2015 vydalo Slovensko 9 tisíc povolení o legálnom pobyte Ukrajincov na ich území, t. j. o 23,4 % viac ako pred krízou v Ukrajine. Túto dynamiku možno vysvetliť expanziou vojensko-politického konfliktu v Ukrajine, a teda zvýšením počtu tých, ktorí sa chcú usadiť v susednom štáte. Odborníci sa zhodujú, že ide predovšetkým o možnosť zamestnania pre Ukrajincov, vrátane profesionálnych pozícií v oblasti medicíny, IT, robotníckych profesií a vzdelávania (IOM, 2016).

³ Podľa Informatívnej správy Národného inšpektorátu práce o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2020, môžeme sledovať pokračujúci nárast nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín (štátnych príslušníkov tretích krajín zo Srbska a Ukrajiny), ktorí predstavujú spoločne 78,33 % všetkých zistených nelegálne zamestnaných cudzincov na Slovensku.

⁴ Viac o ukrajinských reformách, zmenách ukrajinskej legislatívy a ukrajinskej legislatíve podporujúcej cezhraničnú spoluprácu v porovnávacej štúdii Cirnera a Dudinskej (2019) *A comparison of political and administrative competences of regional and local actors (an analysis of the national legislatures of Slovakia and Ukraine, context, aims)*.

Koncom roka 2020 malo právo na pobyt 42 162 ukrajinských občanov: 36 002 z nich malo právo na prechodný pobyt v SR a 6 158 osôb na trvalý pobyt. Je to najvyššia miera medzi štátnymi príslušníkmi tretích krajín a miera dočasného pobytu je vo všeobecnosti najvyššia medzi cudzincami. V roku 2020 dostali občania Ukrajiny aj najväčší počet povolení na pobyt na Slovensku: 22 126, z toho 20 741 na prechodný pobyt, 1 384 na trvalý pobyt. Dokonca aj v počte nelegálnych migrantov sú na prvom mieste Ukrajinci – v roku 2020 ich bolo 326 a v roku 2019 až 1 413. Dodajme, že určitá časť Ukrajincov je na Slovensku nezákonne, najmä z dôvodu nedodržania obdobia odchodu z krajiny v rámci bezvízového režimu. Nelegálny pobyt na Slovensku v roku 2020 bol zistený u 314 Ukrajincov, čo je najvyšší počet medzi štátnymi príslušníkmi tretích krajín. V roku 2019 to bolo až 1 379 Ukrajincov. V roku 2020 Slovenská republika odoprela vstup do krajiny 380 Ukrajincom, v roku 2019 to bolo 1 188 Ukrajincov, ktorí nemohli vstúpiť na územie Slovenska (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2021a).

V rovnakej dobe, podiel Ukrajincov, ktorí sa obrátili na kompetentné orgány zo skutočnosťou, že Slovensko by malo byť ich politickým útočiskom, aby im bol udelený azyl, tých bolo počas prebiehajúceho vojensko-politického konfliktu s Ruskom bezvýznamné množstvo a počet pozitívne vybavených žiadostí bol vo všeobecnosti neistý, čo odrážalo európske trendy a slovenskú politiku udeľovania azylu. V období rokov 1993 – 2021 tak Slovensko z celkového počtu 59 395 žiadateľov poskytlo azyl len 878 osobám, pričom 795 žiadateľom bolo udelených ine formy medzinárodnej ochrany. Azyl za toto obdobie nebol udelený 8 391 osobám. Zastavených konaní bolo 50 018. Štátne občianstvo bolo udelené doposiaľ iba 288 osobám (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2021b).⁵

Slovensko, vzhľadom na liberalizáciu podmienok pre zamestnávanie cudzincov sa v posledných rokoch stáva atraktívnejším pre Ukrajincov, najmä ako vhodné miesto pre dočasné zamestnanie a vyššie vzdelávanie.⁶ Postupne

sa zvyšuje aj počet Ukrajincov, ktorí majú trvalé pracovisko na Slovensku, najmä v oblasti medicíny a IT technológií. Dokazuje to aj štatistika Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR o zamestnanosti cudzincov z marca 2021. Legálne pracujúcich Ukrajincov je k marcu 2021 na Slovensku 19 578 (Zamestnávanie cudzincov, 2021). Na Slovensku legálne pracovalo v roku 2020 69 012 cudzincov (Štatistický úrad SR, 2021). Je to spôsobené nedostatkom pracovnej sily na trhu práce (Nejedlý 2019).

Záver

Najviac zahraničných pracovníkov na Slovensko prišlo z Ukrajiny. Veríme, že tento trend bude pokračovať a že Ukrajinci budú lídrami v rôznych slovenských štatistických ukazovateľoch z hľadiska ekonomických migrantov, zahraničných študentov alebo cudzincov s trvalým pobytom na Slovensku. Na základe týchto skutočností sa bude postupne zvyšovať aj podiel turistov z Ukrajiny, ktorí prídu na Slovensko na kratšie alebo dlhšie pobyty so svojimi priateľmi, rodinou alebo deťmi (študentmi alebo pracovníkmi). Bezvízový režim Ukrajiny s EÚ tiež vytvára priaznivé podmienky pre rastúcu migráciu z Ukrajiny na Slovensko.

Situácia sa môže zmeniť v prípade novej hospodárskej a finančnej krízy alebo rastúcej nezamestnanosti na Slovensku. Migráciu Ukrajincov na Slovensko môžu zmeniť aj čisto politické dôvody, ktoré by Ukrajincom mohli sťažiť hľadanie zamestnania, vzdelania a/alebo trvalého pobytu na Slovensku, a to v dôsledku prípadných politických zmien, ktoré by mohli priniesť k moci populisticko-nacionalistické politické strany a/alebo rozmach pravicového extrémizmu, ktorý by mohol odradiť Ukrajincov od príchodu na Slovensko.

V krátkodobom horizonte sa však zdá, že pokiaľ ide o migráciu Ukrajincov, Slovensko by sa mohlo stať úplne iným príbehom. Slovensko môže byť posilnené ľudským kapitálom pochádzajúcim z Ukrajiny, pretože musí riešiť negatívne demografické trendy. Slovensko dnes okrem ďalších študentov potrebuje pracovnú silu vo viacerých odvetviach dôležitých pre svoj ekonomický rast. Globalizáciu

⁵ Údaje sú platné k 1. 5. 2021.

⁶ Viac sa o migrácii a sociálnej interakcii v slovensko-ukrajinskom pohraničí môžete dočítať v štúdiu Cirnera a Székelyho (2020) s názvom Migrácia a sociálna interakcia v slovensko-ukrajinskom pohraničí

či: percepcie lokálnych aktérov, ktorá vyšla vo vedeckom časopise Geografické informácie.

nemožno zastaviť, a preto nie je možné (nie menej ako v EÚ), aby slovenskí občania zostali pracovať iba na Slovensku. Slovensko navyše ovplyvňuje aj demografická kríza. Preto si myslíme, že aj po štrukturálnych reformách bude pre cudzincov značný priestor na pohyb a život na Slovensku. Ukrajinci už predstavujú najväčší počet štátnych príslušníkov tretích krajín na Slovensku a zdá sa, že Ukrajinci budú aj v ďalších rokoch naďalej viesť tento segment populácie Slovenska.

Literatúra

- CIRNER, M. – DUDINSKÁ, I.: A comparison of political and administrative competences of regional and local actors (an analysis of the national legislatures of Slovakia and Ukraine, context, aims). In: SZÉKELY, G. (ed.): Cross-border cooperation between Slovakia and Ukraine 3: Policies and practices of regional and local actors. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity 2019, s. 19 – 48.
- CIRNER, M. – SZÉKELY, G.: Migrácia a sociálna interakcia v slovensko-ukrajinskom pohraničí: percepcie lokálnych aktérov. Geografické informácie, Roč. 24, č. 2 (2020), s. 25 – 45.
- DERZHAVNA PRYKORDONNA SLUZHBA UKRAINY: Milionny bezviz, 2018. Dostupné na internete: <<https://dpsu.gov.ua/ua/news/milyonny-bezviz/>> [14/3/2019].
- EU.PROSTIR.UA: Plan dii iz liberalizatsii vizovoho rezhymu, 2019. Dostupné na internete: <<http://eu.prostir.ua/library/244415.html>> [23/4/2019].
- EUROPE WITHOUT BARRIERS: The EU Visa Policy in Ukraine. Independent Monitoring Findings, 2012. Kyiv: Europe Without Barriers. Dostupné na internete: <<https://www.slideshare.net/EWBukraine/the-eu-visa-policy-in-ukraine-independent-monitoring-findings-2012>> [1/5/2021].
- EURÓPSKA KOMISIA: Rozhodnutie Rady o podpísaní dohody medzi Európskym spoločenstvom a Ukrajinou o zjednodušení postupu pri vydávaní krátkodobých víz (návrh). Brusel, 17. 4. 2007 KOM (2007) 190 v konečnom znení 2007/0069 (CNS), 2007. Európska komisia. Dostupné na internete: <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2007/SK/1-2007-190-SK-F1-1.Pdf>> [20/4/2021].
- EURÓPSKA KOMISIA: Visa liberalisation with Moldova, Ukraine and Georgia, 2017. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/eastern-partnership/visa-liberalisation-moldova-ukraine-and-georgia_en> [23/4/2019].
- EURÓPSKY PARLAMENT: EP schválil dohodu s Ukrajinou a Moldavskom o zjednodušení vízového režimu, 2013. Dostupné na internete: <<http://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20130412IPR07192/ep-schvalil-dohody-s-ukrajinou-a-moldavskom-o-zjednodusen-vizoveho-rezimu>> [10/1/2019].
- EURÓPSKY PARLAMENT: Európsky parlament schválil bezvízový styk s Ukrajinou, 2017. Dostupné na internete: <<http://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20170329IPR69065/europsky-parlament-schvalil-bezvizovy-styk-s-ukrajinou>> [10/1/2019].
- EUROSTAT: Main countries of citizenship and birth of the foreign/foreign-born population, 2020. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics> [23/4/2021].
- HENLEY AND PARTNER PASSPORT INDEX: Global Ranking 2020, 2020. Dostupné na internete: <<https://www.henleypassportindex.com/passport>> [01/5/2021].
- HOUTUM, V. H.: Human blacklisting: The Global Apartheid of the EU's external Border Regime. Environment and Planning D: Society and Space, Vol. 28, No. 6 (2010), p. 957 – 976.
- IOM: Migranti na Slovensku, 2016. Dostupné na internete: <<http://mic.iom.sk/atlas/atlase/migranti-na-slovensku>> [11/3/2019].
- KOMAR, N. V.: Protses vizovoi liberalizatsii mizh Ukrainoiu ta krainamy YeS. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: seriia: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo, Vol. 14, No. 1 (2017), p. 142 – 145.

- LENDEL, M. – MARADYK, N. – MELEHA-NYCH, H.: Migration processes in Ukraine as a factor of Ukrainian-Slovak borderland development in 2014 – 2016, 2017. Dostupné na internete:
<http://www.borderua.sk/data/PP_Lengyel angl_cbc01018.pdf> [23/4/2019].
- MAZUR, E.: Ukrajna – ES: bezvızovyi rezhym stal chut blyzhe, 2012. News Liga Net. Dostupné na internete:
<https://news.liga.net/politics/articles/ukrai-na_es_bezvizovyy_rezhim_stal_chutochku_blizhe> [29/4/2019].
- MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY: Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike, 2021a. Dostupné na internete:
<https://www.minv.sk/swift_data/source/policia/hranicna_a_cudzinecka_policia/rocniky/rok_2020/2020-rocnika-UHCP-SK_revid.pdf> [01/5/2021].
- MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY: Štatistiky: Azyl a migrácia, 2021b. Dostupné na internete:
<<https://www.minv.sk/?statistiky-20>> [01/5/2021].
- NÁRODNÝ INŠPEKTORÁT PRÁCE: Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2020, 2021. Bratislava: Národný inšpektorát práce. Dostupné na internete:
<https://www.ip.gov.sk/wp-content/uploads/2020/06/Spr%C3%A1va_za_rok_2020.pdf> [01/5/2021].
- NEJEDLÝ, T.: Srbov preskočili Ukrajinci. Cudzincov pracujúcich na Slovensku výrazne pribudlo, 2019. Dostupné na internete:
<<https://www.etrend.sk/ekonomika/srbo-v-preskocili-ukrajinci-cudzincov-pracujucich-na-slovensku-vyrazne-pribudlo.html>> [01/5/2021].
- RADA EURÓPSKEJ ÚNIE: Spoločné vyhlásenie z pražského samitu Východného partnerstva, Praha 7. mája 2009, V Bruseli 7. mája 2009 8435/09 (Presse 78), 2009. Dostupné na internete:
<<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8435-2009-INIT/sk/pdf>> [1/5/2021].
- SUSHKO, I. – KRZYŻEWSKYI, A.: Bezvízová cesta Ukrajiny do otvorenej Európy výme-nou za reformy. In: BENČ, V. (ed.): Slovensko-ukrajinská schengenská hranica: vybrané aspekty (zborník príspevkov). Prešov: SFPA 2017, s. 16 – 30.
- SUSHKO, O. – SUSHKO, I.: Bezvízovyi rezhym u vidnosynakh YeS: uroky susidnikh krain dlia Ukrainy. In: ANDRIYKO, V. I. – BARNALIY, Z. S. – MITRYAYEVA, S. I. (eds.): Příprava nových členov EÚ - susedných krajín Ukrajiny - pred vstupom do schengenského priestoru a výzvy pre Ukrajinu. Užhorod: NISS 2007. Dostupné na internete:
<<http://old.niss.gov.ua/book/ec/content/s1/04.htm>> [29/4/2019].
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR: Zamestnanosť v 4. štvrťroku 2020, 2021. Dostupné na internete:
<<https://www.susr.sk/wps/portal?urlile=wcm:path:/obsah-sk-inf-akt/informativne-spravy/vsetky/3340dc47-9837-4032-8db8-6ef9b31f950e>> [1/5/2021].
- TASR: Toto sú významné udalosti v ére samostatnosti SR, 2017. Dostupné na internete:
<<https://www.dobrenoviny.sk/c/120151/toto-su-vyznamne-udalosti-v-ere-samostatnosti-sr>> [01/5/2021].
- TREND.SK: Zrušenie vízovej povinnosti pre Britov a Írov, 1998. Dostupné na internete:
<<https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-/cislo-November/zrusenie-vizovej-povinnosti-pre-britov-a-irov.html>> [16/1/2020].
- ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Lisabonská zmluva, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, 2007a. Dostupné na internete:
<http://publications.europa.eu/resource/cellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0020.01/DOC_19> [14/4/2019].
- ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 1931/2006 z 20. decembra 2006, ktorým sa ustanovujú pravidlá malého pohraničného styku na vonkajších pozemných hraniciach členských štátov a ktorým sa menia a dopĺňajú ustanovenia Schengenského dohovoru, 2006. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1931&from=NL>> [1/5/2021].

ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 2016/399 z 9. marca 2016, ktorým sa ustanovuje kódex Únie o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc), 2016. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0399&from=sk>> [01/5/2021].

ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Nariadenie európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 810/2009 z 13. júla 2009, ktorým sa ustanovuje vízový kódex Spoločenstva (vízový kódex), 2009. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32009R0810>> [1/5/2021].

ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Rozhodnutie Rady, z 29. novembra 2007

o uzavretí Dohody medzi Európskym spoločenstvom a Ukrajinou o readmisii osôb (2007/839/ES), 2007b. Rada Európskej únie. Dostupné na internete: <[https://eur-lex.europa.eu/legal-](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32007D0839)

[content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32007D0839](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32007D0839)> [1/5/2021].

ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY: Zamestnávanie cudzincov na území Slovenskej republiky za rok 2021, 2021. Dostupné na internete: <https://www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/statistic/cudzinci/2021/cudzinci_2103.xlsx> [01/5/2021].

YEVROPA BEZ BARYERIV: Vizova polityka krain YeS v Ukraini. Pidsumky hromadského monitorynhu. Kyiv: Vistka 2016.

Štúdia je čiastkovým výstupom grantovej úlohy VEGA 1/0177/19 Výzvy a perspektívy cezhraničnej spolupráce v kontexte implementácie Asociačnej dohody EÚ s Ukrajinou